

НОВІТНІ РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. В статті розглянуті питання щодо розвитку глобальної економіки у «докризисному», «кризовому» та «посткризовому» періодах. Виявлені характерні риси світової економіки кінця XX – початку XXI ст., визначені чинники, які у короткостроковій та середньостроковій перспективі найімовірніше можуть вплинути на динаміку її розвитку.

Ключові слова: світова (глобальна) економіка, глобалізація, міжнародний розподіл праці, світова фінансово-економічна криза, глобальні ризики, відкрита економіка.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы, касающиеся развития глобальной экономики в «докризисном», «кризисном» и «посткризисном» периодах. Выявлены характерные черты мировой экономики конца XX – начала XXI ст., определены факторы, которые в краткосрочной и среднесрочной перспективе, вероятнее всего, могут повлиять на динамику ее развития.

Ключевые слова: мировая (глобальная) экономика, глобализация, международное разделение труда, мировой финансово-экономический кризис, глобальные риски, открытая экономика.

Annotation. The article deals with the issue of the global economy in the «pre-crisis», «crisis» and «post-crisis» period. There are developed distinctive features of the world economy in the late XX - early XXI century, identified factors that in the short and medium term most probably can affect the dynamics of its development.

Keywords: world (global) economy, globalization, international division of labor, global financial crisis, global risks, open economy.

Актуальність та постановка проблеми. Розвиток світового господарства наприкінці XX – на початку XXI ст. характеризується посиленням глобалізації, загостренням конкуренції між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, транснаціональними корпораціями та іншими суб'єктами міжнародної економічної діяльності. Все це відбувається на фоні глобальних інституційних та структурних трансформацій і перетворень, що значно динамізувалися в глобальній економіці й в підсумку увінчалися світовою фінансово-економічною кризою, яка виявилася несподіваною, непрогнозованою і значною мірою руйнівною, а її негативні наслідки не подолані й донині.

Водночас, невизначеність світової економічної перспективи, «квалітет» міжнародних потоків товарів, послуг, капіталів, незначна економічна динаміка та боргові негаразди, насамперед розвинутих країн, високі й нестабільні світові ціни на енергоресурси не можуть не відбиватися й на економіці «нових» висхідних країн, які є відкритими і вкрай вразливими до впливів світової кон'юнктури.

В зв'язку з цим, вкрай актуальними постають питання щодо подальшого змістовного дослідження процесів, які впливатимуть на становлення й функціонування глобальної економіки, формування її сучасних тенденцій та перспектив розвитку.

Мета статті. Актуальність зазначених проблем, їх недостатня теоретична розробленість і велике практичне значення зумовили головну мету статті – виявити новітні реалії розвитку глобальної економіки та її характерні риси в посткризовому періоді, визначити основні чинники, що найімовірніше впливатимуть у найближчій перспективі на формування позитивної динаміки її розвитку.

Для досягнення мети дослідження поставлено та виконано такі завдання: визначити чинники, які впливають на становлення глобальної економіки; проаналізувати основні макроекономічні показники розвитку світової економіки 1982-2013 рр.; визначити динаміку світової торгівлі та окремих країн світу у 2000-2013рр.; спрогнозувати посткризові перспективи розвитку глобальної економіки та виявити типові особливості світової економіки XXI ст.

Аналіз останніх публікацій. Теоретико-методологічні аспекти щодо розвитку глобальної економіки в умовах невизначеності та макроекономічної нестабільності, вже тривалий час перебувають у полі зору таких відомих зарубіжних та вітчизняних дослідників-економістів як: Авдокушин Є.Ф., Базилевич В.Д., Вулдрідж Е., Кастельс М., Козак Ю.Г., Корольов І.С., Ломакін В.К., Лук'яненко Д.Г., Медведєв В.А., Пейро М., Пахомов Ю.М., Поручник А.М., Рубіні Н., Румянцев А.П., Сакс Д., Сіденко В.Р., Сімс К., Стігліц Дж., Хмельов І.Б., Чужиков В.І., Фельдштейн М. та інші.

Виклад основного матеріалу. Світова економіка є складною, динамічною системою, що об'єднує більш ніж 190 країн, в якій лише тільки за останні чверть століття відбулися глобальні трансформації. Найбільш яскраво ці зміни проявляються на межі XX та XXI ст.

В економічній літературі хоча і широко використовуються поняття «світова (глобальна) економіка», «світове (глобальне) господарство», але не має єдиного теоретично-методологічного підходу щодо розуміння цих термінів. Проте всі визначення, в тому чи іншому ступені, характеризують світову економіку (господарство) як цілісну систему, що складається із взаємопов'язаних та взаємозалежних частин. Це єднання відбувалося поступово, в міру еволюції міжнародного поділу праці (МПП), розгортанню процесу інтернаціоналізації господарського життя країн світового співтовариства, інтенсифікації інтеграційних процесів, транс націоналізації виробництва тощо.

Сучасна світова економіка як особлива органічна цілісна система почала формуватися на основі світового ринку з кінця XIX – початку XX ст. Сьогодні вона являє собою глобальну господарську систему, що ґрунтується на міжнародному та наднаціональному та інтернаціональному поділі праці, інтернаціоналізації та інтеграції виробництва й обігу, та функціонує на принципах ринкової економіки [1; с.4]. Однак, якісні здвиги у сфері виробництва, інформаційно-комунікаційних технологіях, міжнародній торгівлі та фінансів, зарубіжного інвестування тощо не лише перетворюють світову економіку в цілісний глобальний організм, «спяний» вже не тільки міжнародним поділом праці, але і гігантськими за своїми розмірами, всесвітньо виробничо-збутовими структурами, глобальною фінансовою системою та планетарною інформаційно-телекомунікаційною мережею. Світовий економічний простір стає єдиною ареною для ділових ігор крупного бізнесу, коли географія розміщення виробничих сил, галузева структура інвестицій, виробництво та збут визначаються суб'єктами господарського життя з врахуванням глобальної кон'юнктури, а економічні підйоми та падіння набувають всесвітніх масштабів [2; с.42-43].

На думку багатьох дослідників, на сьогодні світове господарство перебуває у своєрідній «точці біфуркації» і його подальший розвиток пов'язаний з формуванням якісно нової гомеостатичної системи взаємозалежних саморегульованих та динамічних процесів, що протікають у планетарному масштабі [3].

Отже, поступово відбувається перетворення світової економіки на глобальну, перехід на якісно новий етап її розвитку, якому притаманні такі основні функціональні блоки:

- глобальне виробництво;
- глобальна система просування товарів, послуг, сировини та обміну результатами інтелектуальної діяльності;
- глобальна фінансова система;
- глобальні ринки капіталів, праці, інформації, інновацій тощо.

При цьому слід акцентувати увагу на тому, що політичні, науково-технологічні, економічні, екологічні, соціокультурні імперативи сучасного економічного розвитку також приймають участь у формуванні підґрунтя для становлення глобальної економіки на основі таких чинників, як глобальна доступність ресурсів та інновацій, глобальний характер факторної мобільності, глобальна ринкова уніфікація та регуляторна гармонізація, глобальна індивідуалізація та корпоратизація, регіонально-континентальна консолідація, синхронізація темпів та рівнів економічного розвитку в умовах циклічної кризовості, глобальна соціалізація та політизація економічних взаємовідносин.

Як новітній феномен, глобальна економіка тільки останніми роками стала об'єктом поглиблених досліджень і викладання в Україні й по-різному ідентифікується з-поміж інших економічних категорій залежно від мети аналізу. Маючи теоретичне, умовне походження, за браку повного реального втілення, «глобальна економіка» залишається багато в чому абстрактним (на кшталт мікро- та макроекономіки) і вельми дискусійним поняттям [4; с.6].

З точки зору економічної динаміки, формування глобальної економіки пов'язане із закономірним результатом глобалізації економіки та формуванням єдиного планетарного господарського механізму.

Глобалізація є ні що інше, як прояв сучасної постіндустріальної стадії розвитку й суспільства у відносинах між країнами світу, а відтак, глобальна економіка визначає принципово нові умови функціонування країн, що охоплюють економічні, соціальні, культурні, політичні, демографічні, екологічні зв'язки тощо [5].

Також, існує думка, що з розвитком інформаційних зв'язків закладається основа для нового різновиду цілісності, в якій місце світової економіки займає економіка глобальна. Так, за визначенням відомого соціолога М. Кастельса «Глобальна економіка являє собою історично нову реальність, яка відрізняється від світової економіки..., вона спроможна працювати, як єдина система в режимі реального часу і в масштабі усієї планети». При цьому автор відмічає, що сучасна світова економіка, ще не повністю глобальна; так, наприклад, в багатьох країнах світу розвиток залежить від активності внутрішньої економіки, а не від глобального ринку. Проте нові інфраструктурні галуззі-лідери світової економіки, що базуються передусім на інформаційних та комунікаційних технологіях, вже зараз утворюють сектора «глобальної економіки без меж» [6; с.105].

На становлення глобальної економіки суттєво впливає ціла низка чинників, починаючи з процесу інтернаціоналізації та її вищої форми прояву – глобалізації економіки, до процесів регіоналізації та транс націоналізації, науково-технологічного прогресу і макроризиків, які напряму можуть бути пов'язані з виникненням та поглибленням кризових проявів.

Відзначимо, що впродовж останніх десятиліть світова економіка зростала досить високими і стійкими темпами. Так, за період 1982-2008рр. світовий ВВП збільшився у 5,6 рази, а обсяг світової торгівлі товарами та послугами – у 8,8 рази (табл. 1). І хоча виникаючи час від часу кризові явища мали

місце, проте в основному вони носили галузевий (нафтовий, продовольчий) чи регіональний (південноамериканський, азійський) характер. Ці прояви не поширювалися на більшість країн світу та не мали такої руйнівної сили та негативних наслідків, як світова фінансово-економічна криза 2008-2010рр. За думкою експертів, ця подія виявилася вкрай неочікуваною та унікальною. По-перше, вона мала безпрецедентний за масштабами характер, охоплюючи практично всі країни й регіони планети, по-друге – протікала в умовах широких і глибоких взаємозв'язків реального та фінансового секторів, що різко ускладнило вжиття результативних та ефективних антикризових явищ [7; с.3].

Таблиця 1

**Основні макроекономічні показники розвитку світової економіки, 1982-2013 рр.,
(млрд. дол. США)***

Показник	Вартісний обсяг в поточних цінах (млрд. дол. США)										
	1982	1990	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (пр.)
Приплив ПІІ	59	207	1271	1307	1833	1744	1198	1309	1524	1595	1630 – 1925
ВВП	10899	22206	31855	48293	54568	61147	57920	63903	69065	71277	74149
Експорт товарів та послуг	2247	4382	7036	14120	17138	19794	15783	18821	22231	22419	23303

* Адаптовано автором за даними World economic outlook 2012 та World Investment Report 2012

Досить умовно часові рамки розвитку глобальної економіки останніх років, можна виділити в три періоди: «докризовий» (від початку 2000-х років до осені 2008р.), «кризовий» (з осені 2008р. до середини 2010р.) та «посткризовий» (з II половини 2010р. і по цей час). Кожному із зазначених трьох етапів притаманні певні середовищні чинники та особливості розвитку.

Так, «докризовий» період характеризується в цілому позитивною динамікою зростання середніх індексів світових обсягів виробництва, міжнародної торгівлі та прямих іноземних інвестицій, феноменальними високими показниками зростання країн, що розвиваються, насамперед, азійських (Китай, Індія) та країн з перехідними економіками (РФ, Україна), існуванням в США (як найкрупнішої економіки та світового економічного лідера) дефіциту федерального бюджету та державного боргу на відносно прийнятному рівні (у 2006-2007рр. в США відношення федерального боргу до ВВП становило близько 70%, тоді як на кінець червня 2011р. – 100% ВВП) [8; с.7].

В період 2000-2006рр. середньорічні темпи зростання світової економіки склали, за оцінками МВФ, 4,8%, а середньорічні темпи приросту окремих економік світу, таких як США – 2,7%, ЄС – 1,4%, Японії – 1,8%, Індії – 6,5%, Китаю – 9,4%, РФ – 6,8%, України – 7,3% відповідно (табл.2). Економічне зростання в вище зазначених економіках в даний період було обумовлено такими основними чинниками: в американській економіці – розширенням загального попиту, впровадженням політики уряду щодо зниження податків та стимулюванням споживацького попиту, пом'якшенням грошово-кредитної політики; європейській – стабільним розширенням внутрішнього попиту, збільшенням споживацьких витрат під впливом суттєвого зростання доходів населення, що було пов'язано з покращенням ситуації у сфері зайнятості, зростанням внутрішньорегіональної торгівлі, розширенням доступу до джерел фінансування (нових країн-членів ЄС), існуванням позитивного сальдо торгового балансу та балансу послуг, завдяки загальному розширенню експорту; японській – посиленням інвестиційної активності, високими доходами корпорацій, зростанням нетто-сальдо по зовнішньоекономічним операціям; Китаю та Індії – стрімким зростанням інвестицій та чистого експорту, обсягів промислового виробництва, значним розширенням внутрішнього попиту тощо; РФ та Україні – динамічним зростанням світової економіки, сприятливою кон'юнктурою світових цін на біржові товари та відповідно високими експортними доходами, посиленням споживацького попиту за рахунок збільшення реальних доходів та значного припливу приватного капіталу (в основному реінвестованого).

Таблиця 2

**Динаміка світової економіки та економік окремих країн світу
у 2000-2013 рр., (у % до попереднього року)***

	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (пр.)
США	4,1	1,8	3,6	2,7	1,9	0,0	-2,6	2,4	1,8	2,2	2,1
Японія	2,2	0,2	2,7	2,4	2,4	-1,2	-6,3	4,5	-0,8	2,2	1,2
Німеччина	3,0	0,0	1,2	3,4	2,7	1,0	-4,7	4,0	3,1	0,9	0,9
Велика Британія	2,9	2,1	3,0	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,8	0,8	-0,4	1,1
Китай	8,0	9,1	10,1	12,7	14,2	9,6	9,1	10,4	9,2	7,8	8,2
Індія	6,0	4,6	8,1	9,7	9,9	6,4	5,7	10,1	6,8	4,9	6,0
РФ	8,3	4,3	7,2	7,4	8,1	5,2	-7,8	4,3	4,3	3,7	3,8
Бразилія	4,4	1,5	4,9	3,8	5,7	5,1	-0,6	7,5	2,7	1,5	4,0
ПАР	3,1	3,0	3,7	5,4	5,1	3,1	-1,8	2,8	3,1	2,6	3,0
Україна	5,8	4,8	12,1	7,3	7,9	2,1	-15,1	4,2	5,2	3,0	3,5
Світова економіка	4,7	2,9	4,9	5,2	5,3	2,8	-0,5	5,1	3,8	3,3	3,6

*Складено автором за даними World economic outlook (2000-2012)

В свою чергу, «кризовому» періоду було притаманне, з одного боку, економічне падіння, що супроводжувалося значною девальвацією багатьох національних валют, стрімким зниженням вартісних показників як окремих економік, так і світової економіки загалом (пік – зниження обсягів ВВП, експорту та ПП прийшовся на 2009р. (див. табл.1 та 2), з іншого, відбувалося подальше посилення процесів глобалізації, прискорення системних змін у світовій економіці, формування та зміцнення інтеграційних утворень, модифікування конфігурації і впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) [7; с.9].

Криза 2008-2010рр. стала наслідком глобальної ринкової турбулентності, накопиченням глобальних дисбалансів та мала структурований характер. Її гострі рецидиви позначилися майже на всіх економіках світу, втрати яких склали 5 трлн. дол. США [9; с.12]. Світовий державний борг з початку 2010 року перевищив 40 трлн. дол. США, а сумарна державна заборгованість країн світу досягла 68% від світового ВВП [10].

Сучасний «посткризовий» стан світової економіки має суперечливий характер. Глобальному економічному середовищу, залишаються притаманними ознаки економічної депресії та досить високого рівня невизначеності перспектив та макроекономічної нестабільності, що дозволяє таким економістам-аналітикам, як Нуріель Рубіні, Мартін Фельдштейн [11] прогнозувати можливість посилення ризиків другої кризової хвилі (повторення глобальної рецесії тобто стадії спаду економічного циклу, яка визначається як тривалий період спаду світового ВВП (за визначенням МВФ – ознакою глобальної рецесії є зростання світового ВВП темпом, який не перевищує 3%).

Відомий економіст Джозеф Стігліц взагалі вважає, що «поточний стан глобальної економіки є її найгіршим у післявоєнну еру (після Другої світової війни) та першим значним глобальним спадом в сучасну еру глобалізації» [12].

Більш того, песимістичний прогноз щодо зменшення ВВП в ЄС (як однієї з провідних економік світу) у 2012 році до -0,2% [14] та продовження падіння виробництва у чотирьох її країнах (Італії, Іспанії, Португалії та Греції) провокує економістів, стверджувати, що глобальна економіка, ймовірно, спуститься до нової хвилі протекціонізму, девальвації з метою підвищення конкурентоспроможності, валютних воєн, торговельних обмежень і контролю над рухом капіталу [13; с.8].

Проте, на наше переконання, починають спостерігатися, хоча і вкрай невиразно ознаки зниження глобальних ризиків. Але, вихід світової економіки на траєкторію поступового й послідовного економічного відновлення, все ще залишається під значним сумнівом (див. табл.1 та 2).

Так, світовий ВВП у 2011 році зріс на 3,8%, що нижче ніж у 2010 році (5,1%), але перевищує середньорічні темпи приросту ВВП за 2001-2010 рр. (3,5%). Прогнозується, що у 2013 році економічне зростання економіки США становитиме 2,1%, а ЄС – 0,5% [14]. Це в свою чергу, за принципом «доміно» матиме вплив на подальше формування тренду макроекономічних показників низки висхідних економік, й насамперед країн БРІК. В 2013 році приріст ВВП цих країн складе: Китаю - 8,2%, Індії – 6,0%, Бразилії – 4,0%, РФ – 3,8%. Таким чином, у короткостроковому та середньостроковому періоді очікується зниження показників економічного зростання багатьох країн світу та сповільнення динаміки розвитку світової економіки, що основним чином зумовлене впливом наступних чинників:

- незначною динамікою економічного зростання у розвинутих країнах, передусім країнах «Триади»: ЄС, Японії та США;
- надзвичайно високим ступенем боргових зобов'язань, насамперед розвинутих країн ЄС та США, що буде потребувати більш тривалішого терміну їх подолання та вищої координованості дій на глобальному рівні;
- низькою ефективністю новостворених антикризових інституцій та впроваджуваних ними жорстких фінансових та фіскальних засобів щодо нейтралізації кризових явищ (ЄС);
- зниженням приросту попиту в країнах ЄС та Японії, а також нових центрах зростання, зокрема в країнах БРІК (Бразилії, Росії, Індії, Китаї), що негативно впливатиме на формування сукупного світового попиту;
- високими та нестабільними цінами на сировинну продукцію (енергоресурси, сільськогосподарські та хімічні товари тощо), які можуть провокувати спекулятивні тенденції, сприятимуть посиленню інфляції у багатьох країнах і дестабілізують діяльність товарних та фінансових ринків;
- складними внутрішніми проблемами (демографічними, екологічними, сировинно-продовольчими, соціальними т.п.) більшості висхідних країн (в тому числі Китаю – найбільшій висхідній економіці), які будуть потребувати великих ресурсів, сприятливих умов торгівлі і світової кон'юнктури, що в подальшому може поглиблювати їх залежність від розвинутих економік та засвідчити обмеженість потенціалу феноменального зростання останніх десятиліть.

Також зазначимо, що провідні країни світу (насамперед, країни ЄС) залишаються центрами загальної макроекономічної нестабільності. Тому, в першу чергу саме вони, потребуватимуть використання засобів м'якої грошово-кредитної політики (монетарної), які можуть призвести до поживлення інвестиційної активності, підвищення рівня зайнятості, розширення виробництва та споживацького попиту.

Отже, з огляду на викладене можна стверджувати, що характерною ознакою сучасного розвитку світової економіки є глобальні диспропорції, які на нашу думку, на жаль не можуть бути подолані лише

зусиллями урядів окремих країн. Враховуючи це, варто очікувати на активізацію та консолідацію зусиль країн (особливо світових лідерів) щодо відновлення макроекономічної стабільності та пожевлення економічного зростання.

Разом з тим, попри всі існуючі в глобальній економіці ризики, можливість розкручування «другої хвилі» світової економічної кризи у найближчій перспективі нам здається малоімовірною.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок, слід зазначити, що сучасні реалії розвитку глобальної економіки характеризуються складністю та невизначеністю. А головною перешкодою на шляху її глобального підйому та відновлення залишаються розвинуті країни, яким не вдалося оговтатися від наслідків світової фінансово-економічної кризи, відновити нормальну динаміку свого зростання та призупинити появу нових кризових проявів. Незначне прискорення зростання ВВП продемонстрували лише США та Японія, решта розвинутих країн (в першу чергу країни Європи) знаходяться в епіцентрі рецесії. Наявність суттєвих внутрішніх диспропорцій та пов'язаних з цим надмірних боргових зобов'язань, поспішні та невиправдано жорсткі міри бюджетної економії залишаються основними перепонами на шляху економічного відновлення. Ще більшу загрозу загальному світовому зростанню представлятиме проблема посилення залежності ЄС від експорту, як виключного чинника, на думку керівництва ЄС, щодо подолання кризи. Все це, призводить до того, що у світі все більш взаємозалежної та відкритої світової економіки макроекономічні показники країн (насамперед, висхідних країн) все більш залежать від зовнішніх потрясінь та політики інших країн.

Таким чином, як нам здається, щоб вийти на траєкторію інклюзивного зростання та розвитку необхідно проводити благополучну макроекономічну, валютну та промислову політику, яка стимулюватиме стійке зростання споживання та виробничих інвестицій. Також корінним чином буде потребувати зміна основних принципів та конфігурації національних економічних політик, й, зокрема, міжнародних інструментів інституціональної підтримки на глобальному рівні.

Отже, за сучасних умов, вихід з глобальної фінансово-економічної кризи, який почався з 2010 р. залишається нерівномірним та нестійким. На сьогодні навіть на глобальному рівні регулювання, в тому числі у форматі «Великої двадцятки», не має чіткого уявлення про те, як подолати невизначеність, з якою зіткнулася глобальна економіка, та взяти курс на більш стійке зростання. У цьому контексті питання щодо подальших ґрунтовних, системних наукових розробок з цього приводу стають вкрай актуальними та потребують більш глибокого теоретико-методологічного підходу у дослідженні вищезазначених проблем та формулюванні дієвих комплексних пропозицій.

Список використаних джерел:

1. Козак Ю.Г. Світова економіка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 328с.
2. Королев И.С. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет. — М.: Юристъ, 2003. — 604с.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1502111940011/politekonomiya/sutnist_oznaki_rivni_globalizatsiyi_ekonomik
4. Ресурси та моделі економічного розвитку: [монографія] / за ред. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Колот А.М., Столярчук Я.М. – К.: КНЕУ, 2011р. – 703 с.
5. Медведев В. Глобализация экономики: тенденции и противоречия / МЭ и МО – №2. – 2004. – С.3-10.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика общества и культура. – М.: ГУВШЭ. 2000. – 608с.
7. Юрчишин В.В. Проблеми і перспективи посткризового відновлення: глобальна економіка та Україна / Монографія. – Київ: Заповіт, 2012. – 228с.
8. Бугрій М.Г., Ус І.В., Федоренко Т.О., Медведкіна Є.О. Глобальна економіка у посткризовий період: тенденції та перспективи. К., НІСД, 2012.- 46с.
9. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / Економічний часопис. –XXI. – 2008. - №11-12. – С.12-17
10. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
11. Feldstein Sees 'Better-Than-Even' Odds of Recession as Jobs, Output Slump [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/news/2011-08-26/feldstein-sees-better-than-even-odds-of-recession-as-jobs-output-slump.html>
12. Joseph E. Stiglitz. A Global Recovery for a Global Recession [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thenation.com/article/global-recovery-global-recession>
13. Дмитренко М. Посткризова філософія розвитку глобальної економіки: вектори трансформації / Фінансовий простір. – 2011. - №3. – С.7-13
14. World economic outlook: 2000-2012[Electronic resource]. – URL: <http://www.imf.org>
15. UNCTAD, World Investment Report 2012. URL: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2012-Full-en.pdf>